

Synergie pro udržitelnost: biodiverzita, životní prostředí a oběhové hospodářství

Policy paper č. 7 / 2023

Ochrana životního prostředí a biodiverzity

Přes dlouhodobé úsilí o ochranu přírody a krajiny pokračuje úbytek biodiverzity a degradace ekosystémů alarmujícím tempem. **Zdravé ekosystémy a odolná krajina** jsou zásadní podmínky pro dlouhodobě stabilní, úspěšnou, zdravou a prosperující společnost. Bohužel se ukazuje, že dnes používaná druhová a územní ochrana nestačí – mnohde připomíná spíše nepřilíš účinnou „paliativní péči“ o poslední zbytky kdysi pestré a kvalitní krajiny.

Potřebujeme **legislativní a strategické změny** včetně modernizace **územního plánování**, doplněné o krajinné plánování řešící adaptaci na změnu klimatu, která bude současně napomáhat zadržování CO₂ (mitigace klimatické změny). To vše lze dobře **spojit s energetickou transformací** v podobě oboustranně výhodného řešení, kdy s instalací obnovitelných zdrojů energií (OZE) můžeme spojit **adaptační opatření, regeneraci** půdy nebo **obnovu** přírody.

V současnosti má však **česká krajina** mnoho **problémů**, které je třeba napravit. Přednostně to jsou:

- pokračující ztráta **druhové pestrosti** (biodiverzity)
- eroze **půdy**, její degradace a eroze
- malá strukturální **pestrost zemědělské krajiny** (velká pole bez krajinných prvků, stromořadí, remízku a úhorů)
- špatný **stav lesů** (kůrovec jen odhalil to, co jsme dávno věděli)
- nevyhovující **vodní režim** (meliorace a napřímené toky, jež vedou k povodním, stejně jako k suchým obdobím)
- nedostatečné zdroje **kvalitní pitné vody a znečištění vod** pesticidy, průmyslovými odpady a nadbytkem živin (eutrofizace).

Navyšování rozlohy chráněných území je jedním z cílů Zelené dohody a je součástí strategie, kterou Evropská komise přijala v květnu 2020. Klíčovým cílem strategie je **soudržná síť chráněných území** a zavazuje právně chránit nejméně 30 % půdy EU a přísně chránit alespoň jednu třetinu chráněných území EU, včetně všech zbývajících primárních a původních lesních porostů EU (cíl 10 %). Česká republika má celkem 21,9 % chráněných území, z toho je cca 1/3 (7,8 % území) chráněna „přísně“. Podle poklesu indexů početnosti a úbytku druhů je ale zřejmé, že v současném stavu a statusu nezaručují zastavení poklesu biodiverzity.

Klíčem k nutným změnám je **zemědělství**, povětšinou založené na velkých agrárních podnicích s minimální vazbou na místní ekonomiky i přírodní podmínky. Bez zásadní změny zemědělské politiky není možné **zastavit do roku 2030 pokles biodiverzity a splnit tak mezinárodní závazek ČR**.

Doporučení:

- Zaměřit se na **hospodaření v krajině** a nastavit podmínky pro **udržitelné zemědělství**. To se specificky týká eroze, neproduktivních ploch, změny struktury zemědělské krajiny a následné podpory zvýšení biodiverzity.
- Ukončit **biopaliva** I. generace (uvolnění cca 15 % orné půdy na jiné účely).
- Promítnout **národní mitigační a adaptační strategie, stejně jako shora zmíněné problémy** do změn zákonů. Strategie nestačí, nejsou naplňovány.
- Začít chránit zbytky starých smíšených lesů (nad 120 let) pro podporu biodiverzity a ukládání uhlíku.
- Snížit **daňové sazby** za nezastavěnou ostatní plochu – zeleň v krajině.
- Řešit problém nadužívání **pesticidů omezením některých operací (podzimní desikace)**.
- Zlepšit **územní plánování** a pokládání sítí.
- **Převést územní plánování** z ministerstva pro místní rozvoj na ministerstvo životního prostředí.
- Obnovit vnitrostranické **expertní komise** a řídit se jejich doporučeními.

Cirkulární ekonomika a příklady dobré praxe aneb co lze změnit z úrovně měst a obcí

Oběhové hospodářství představuje inovativní a udržitelný přístup k hospodaření s ekonomickými zdroji a materiály, který se v posledních letech stává stále důležitějším tématem politiky životního prostředí, průmyslové ekologie a udržitelného rozvoje. Klade důraz na maximalizaci využití zdrojů, minimalizaci odpadu a snižování negativních dopadů průmyslových a spotřebitelských aktivit. Cirkulární ekonomika, známá také jako oběhové hospodářství, je důležitým nástrojem pro řešení globálních výzev, jako je změna klimatu, vyčerpávání přírodních zdrojů a narůstající množství odpadu.

Dnešní systém není dlouhodobě udržitelný, je třeba **soustředit se na minimalizaci odpadu** celkově, **regulovat jednorázové obaly** přímo u výrobců a zajistit finančně udržitelný systém, protože v současnosti obce na odpady doplácí až 50 %.

Zásadní je komunikace s občany: je důležité vysvětlovat principy cirkulární ekonomiky, vyvracet dezinformace a informovat srozumitelně a jednoduše o přínosech cirkulární ekonomiky.

Měli bychom poskytnout veškerou podporu **plnění recyklačních cílů** na komunální úrovni (recyklace 65 % komunálního odpadu do roku 2035, max. 10 % skládkování, max. 25 % spalování).

Energetické využití nerecyklovatelného odpadu je důležité, ale je nutné spalovat frakce odpadů, které již nemají další využití. **Doprava odpadu** do spaloven může být značně náročná a neekologická. Množství odpadů, které bude možné využít v zařízení pro energetické využití odpadů (ZEVO) bude v budoucnu ubývat s tím, jak se bude navyšovat míra recyklace. Je nutné toto **riziko** brát v potaz při **investičním** rozhodování.

Doporučení:

- Je nutné hledat nové způsoby, jak **motivovat** lidi ke třídění.
- Je možné např. snížit frekvenci vývozu komunálního odpadu – lidé tak vytrídí více
Tento způsob nemusí vždy fungovat – někteří lidé začnou vyvážet odpad jinam.
- **Bioodpad a gastroodpad** by se měly vyvážet **separátně** – bioodpad tvoří až 40 % komunálního odpadu.
- **Poplatky** občanů za komunální odpad obcím nestačí – obce musí za odvoz odpadu doplácet, zvyšování poplatků je ovšem problematické.
- Je nutné následovat **hierarchii nakládání s odpady**:

Obce by měly:

- identifikovat množství recyklovatelných odpadů ve směsném komunálním odpadu a **podporovat vyšší míru třídění a recyklace**.
- **motivovat občany k minimalizaci odpadu** (podporovat inovativní systémy, např. Pay-as-you-throw neboli Zaplat', kolik vyhodíš – motivační systém, díky kterému budou občané moci platit za vyprodukovaný odpad).
- **spolupracovat** s ostatními obcemi **na dlouhodobé strategii** pro odpadové hospodářství.
- **identifikovat** finanční či environmentální **úspory** pro jiné systémy odpadového hospodářství.
- zakládat **reuse centra**.

Tento policy paper je kolektivním výstupem, který vznikl na základě programové konference TOP 09 nazvané „Aktuální výzvy v oblasti životního prostředí, klimatu a energetiky“, která se konala s podporou TOPAZ a nadace Konrada Adenauera dne 21. října 2023 v Praze. Obsah připravil Lukáš Řádek, garant tematického okruhu Životní prostředí a energetika, ve spolupráci s prof. Jakubem Hruškou a Pavlem Zedníčkem, výkonným ředitelem institutu INCIEN.

Editorkou publikační řady je Lucie Tungul.

Policy paper je v elektronické podobě dostupný na
<https://www.thinktopaz.cz/publikujeme/>